

Digitalizálta

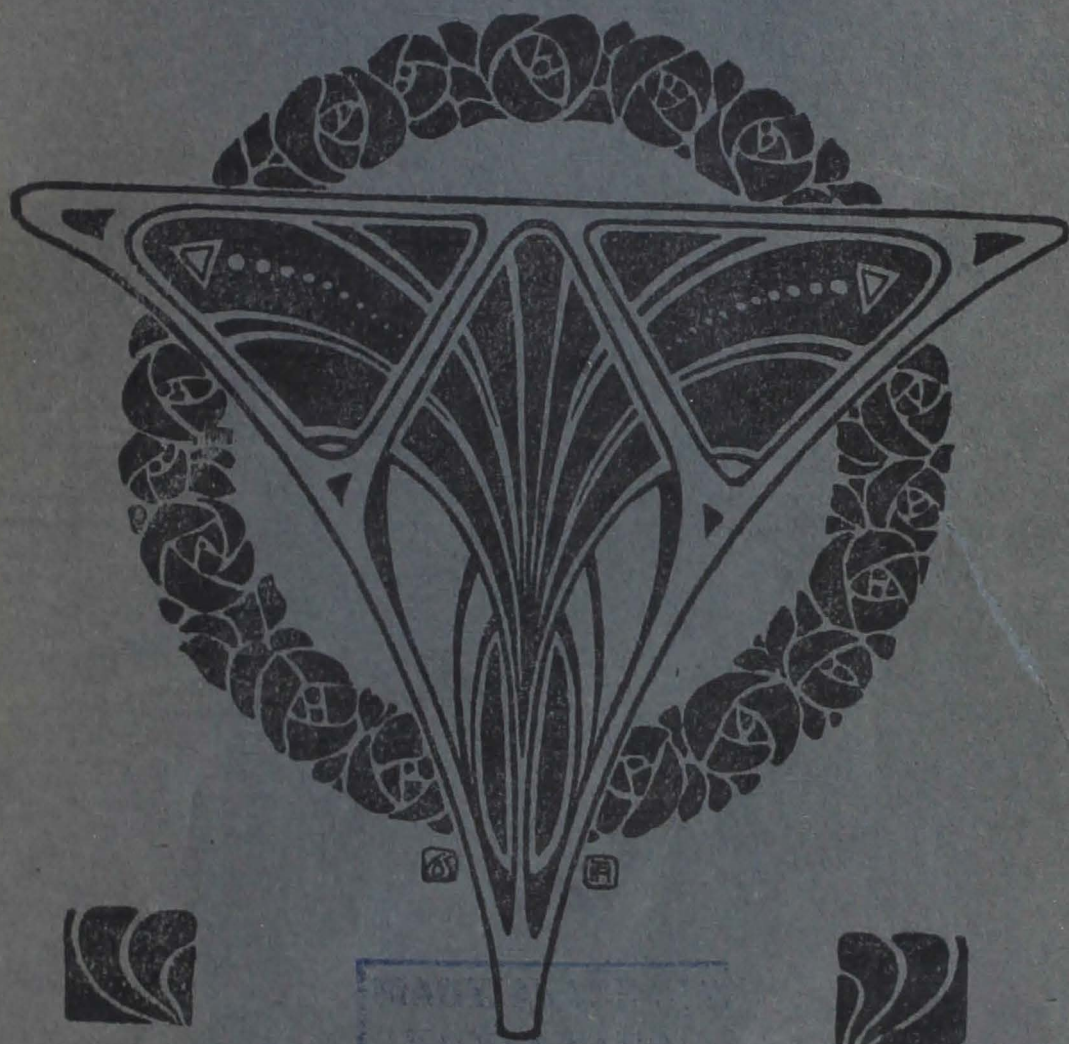
**a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár
és Információs Központ**

303552

ERDÖS RENÉE

IRÁSZOK
KÖNYVE

Budapest, 1904. December 1.

IRÁSOK KÖNYVE

IRJA:

ERDŐS RENÉE.

I. ÉVFOLYAM.

I. SZÁM.

TARTALOM:

UTAT VÁGTAM.	o o
ÉJJEL A VIHAR...	o
ÓH LEÁNY.	o o o o
HÓ.	o o o o o o
IDYLL	o o o o o
MINDÉG TŰNŐDTEM.	
FÖLJEGYZÉSEK: DUSE	
JEZABEL. REGÉNY.	o
IZENETEK.	o o o o

Megjelenik minden hó 1-én.

Szerkesztőség és kiadóhivatal : Budapest, Ferencz-körut 5.

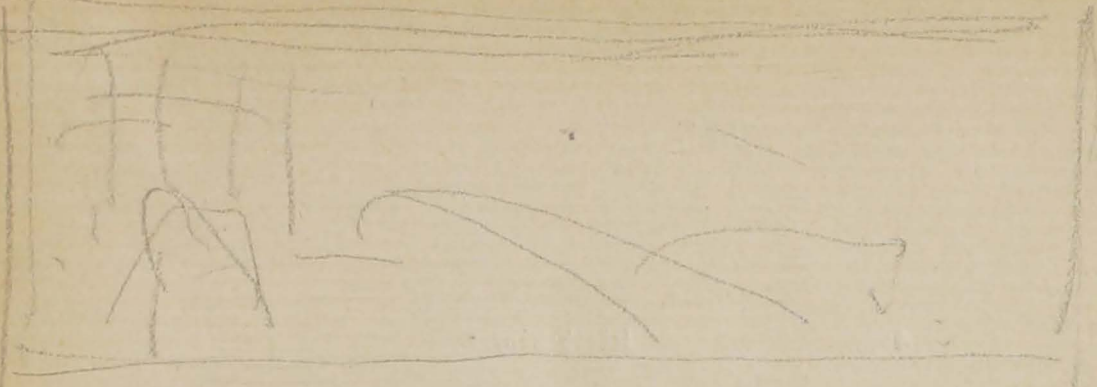
Előfizetési ára : Egy évre 10, fél évre 6, negyedévre 3 korona.

MAGY. AKADEMIA
 KÖNYVTÁRA

BUDAPEST, 1904.

„ÁRPÁD“-KÖNYVNYOMDAI VÁLLALAT,

VII., Valeró-utczá 9.

Utat vágtam.

*Utat vágtam, hol szirtes szakadék volt,
Tüzet gyújtottam, hol homályos éj volt.
Kopár szikest virággal beültettem.
Úgy mondják: rosszul tettem.
De az új úton mily mohón törtettek!
A tűzszlopnál, hogy fölmelegedtek!
Virágos kertem orozva hogy tépték!
Hogy megszédtek a rózsabokrok mézét!*

*Kis éjszakai rablók, denevérek
Harcát nem állom. Elölük kitérek.
S adom nekik mind, amit megkivántak,
Mind mind, amire vágytak.
Kell a babérom? hordják szerteszéjjel.
Kell a szeretőm? Od' adom, vegyék el.
Mindkettő szolgám, egyik se királyom
S ha más kívánja, én már nem kívánom.*

*Az én utam, ha jobbra-balra tér is
A magasságok büszke útja még is.
Giz-gaz elállja, burján bebogozza
Vad zápor üti, mossa,
És rajta néha fáradottan járok,*

*A fejem zúg, a könnytől alig látok,
De nem hagyom el, míg lélekzem, élek,
Ha megtör is — de vissza sohse térek.*

*Oly jó így menni, nem kérdezve meddig,
Tán alkonyatig. Talán késő estig.
Hevülve, fázva, kúszva, szárnyra kelve,
Zokogva, énekelve!*

*Csak menni menni elébe a napnak
Biboros fényben égő virradatnak.
Sehol nem várni, sehol sem pihenni,
Céltalan célért folyton menni, menni . . .*

Éjjel a vihar

Éjjel a vihar fölébresztett.

Legszebb álmomat álmodtam akkor és hirtelen felriadtam az erős mennydörgésre és szememet kinyitva belenéztem az éjszakába.

Fölöttem és alattam a nagy ház mélyen aludt.

A fáradt, a kábult és a boldog emberek alusznak a vihar éjszakáján. Miért kellett nekem felébrednem?

A vihar bedörgött hozzám az ablakon és így szólt: „ébredj fel!”

A villámlások megfényesítették a falakat és az ágyat, amelyben feküdtem.

És gondoltam magamban:

— Ime, a vihar beszél velem és a villámok megfényesítenek engem. Ez éjszakán mind felébrednek azok, akik nem fáradtak, kábultak és boldogok, hogy köszöntsék a villámlásokat és feleljenek a levegő szavára. A józanok, erősek és tiszt-

ták ilyenkor sok mindent megtudnak és azok, akik éberek, ilyenkor szeretnek hallgatózni.

Istenem, köszönöm, hogy fölébresztetél viharod szavával és megengedted, hogy halljam a súlyos esőcseppek kopogását ablakomon.

Köszönöm neked, hogy kiválasztottál a mély alvók közül és megadtad szívemnek az erőt, hogy elviselje az éjszaka fényét.

Azok, kik lefekvés előtt arcuk és kezük megmossák tiszta vízzel és kiknek ép, hűvös testét csak az álom melegítette fel, mind fölébrednek velem ez éjszakán s eszükbe jut estéli imádságuk és nyugodtan hallgatják a mennydörgést. De hányan vannak az imádkozók és hányan akik nem akarnak boldogok és kábultak lenni?

Az élet fáraszt és az öntudatlanság jó s ezért vannak, kik fölébredvén a viharra: idegesen rántják magukra a takarót és dörmögve fordulnak a másik oldalukra. Mert ezeket az éj szava megfosztotta legnagyobb javuktól, az öntudatlanságtól.

Istenem, köszönöm neked, hogy kivá-

lasztottál azok közül, akiknek az öntudatlanság jótétemény.

*

Akarok látni.

Akarok tudni magamról szünetlenül és megkövetelem álmaimtól, hogy hasonlitsanak hozzám. Éberem amiket cselekszem és gondolok, olyanok legyenek álmaim is.

Akarom ismerni szenvedéseimet és örömeimet. Akarom érezni az élet meleg csókját és kemény ütéseit. Minden pórussal akarom érezni, hogy ember vagyok.

A nehéz esőcseppek ime így felelnek gondolataimra:

— Ember vagy és jaj neked, ha mindent tudsz magadról. Ha lelki szemeiddel keresztül látsz magadon és fölismered hibáidat és erényeidet. Cselekedeteidet korlátozza az önmagad ismerése. Álmodj magadról szépeket, hogy szépek legyenek cselekedeteid.

— A hibáimat is szeretem és felőlük is szépeket akarok álmodni. Legyenek a hibáim hasonlóak az erényeimhez; minthogy a jó anya sem tesz kü-

lömbséget szebb és csunyább gyermekei között. A hibáim is hozzám tartoznak. Velök együtt vagyok ember.

És szólt az éjszaka a vihar szavával.

— Miért nem alusznak az éber lelkek a hibáikat szeretők, a magukat keresők? Ahelyett, hogy emberi voltukkal kérkednének: aludnák át az éjszakáikat, hogy jár hassanak nappal józan fővel és éber szemekkel?

Behunyom a szemem és szólok mosolyogva:

— Nem a vihar keltett-e föl engem? Bizonyára azért történt ez, hogy lássak és halljak rendkívüli dolgokat e rendkívüli órákban, míg a fáradtak és boldogok alusznak. Nekem az éjszaka olyan mint a nappal. Hangos, népes és világos. És megszoktam, hogy feleljek a hozzám intézett szóra és feleljek könnyen, kábulat nélkül, az éberek mosolyával. És hozzám szólott az éjjel

*

Föl-fölcikázó villámfény, te vagy a viharos éj szemének pillantása. Égzengés, te

vagy az éj szava. Hulló esőcseppek, ti vagytok a szapora beszéd, a melyre felkönyökölvén párnámon, hallgatok.

És látom, hogy hasonlatosak vagytok a lélek viharához, a zokogáshoz, a könnyekhez, a szivdobogáshoz.

Éjszakai vihar a lelkem fájdalma, mely reggelre elcsitul, hogy belenevethessen a kelő napba.

Beh jó, hogy azok közül vagyok, akik nem őrzik meg szenvedéseiket a következő napra s akik mosolyognak tegnap hullott könnyeik felett, anélkül, hogy szégyenlenék őket. Büszke vagyok, hogy megértem a könny jogosultságát ép úgy, mint a mosolyét. A fájdalomét úgy mint az örömét. És hogy nem vágyom örök mosolygásra. Voltak szenvedéseim és örömeim és tudom, hogy ez a kettő hasonlít egymáshoz s nem korholom magam, amiért néha összetévesztettem őket. A könnyem hullott és nem láttam jól. Vagy pedig a szemem káprázott. Mert azok közül való vagyok, a kik érzéseiket és indulataikat lelkük ösvényén nem egyenkint bocsátják keresztül. Hanem jönnek egyszerre többen

és összetalálkoznak és néha nem tudnak kitérni egymásnak. Egyik a másik nyomdokába lép, utját szeli, vissza kergeti. A küzködők összezsapnak, egybe fonódnak és ilyenkor történnek a megtévesztések. De szivesebben szenvedek emiatt, semmint a lassúságot nézzem. Oh gyűlölöm a lomha indulatokat, melyek botorkálva jönnek és tűnnek. A szárnyon szálló érzésekben találom gyönyörűségemet, mert lelkem elég erős arra, hogy egy pillanat alatt megtalálja és magába fogadja becsét egy egész öröklétre.

Az esőcseppek így szólnak ;

— Te sietsz. Te sietsz ! Mi az amit egy pillanat adhat ?

— Minden. Átok és áldás. Élet és halál. Nem tudok várni és nem vagyok türelmes. Az élet siet s én vele sietek. Mennyit kell gondolkodnom ama kis idő alatt, mely nekem adatott a gondolkodásra. Mennyit kell küzködnöm, tépelődnöm ; építenem és rombolnom magamban és másokban, hogy méltó legyek az ember nevére. Hány éjszaka üzi el álmomat a vihar ! És hány nappalom borul felhőkbe

addig! Fölöttem suhog az idő ostora. Sietnem kell, hogy legyek valamivé mielőtt még semmivé lennék.

A villámok fénye elborítja a szobát. A mennydörgés távolról hallatszik. Az esőcseppek kopogása halkul. Fölkelek az ágyból, beleburkolózom éjjeli köntösömbe és az ablakhoz állva lenézek az utcára.

Mindenfelé csönd. A kövezet csillog a lehullt esőtől. Az utcai lámpák fátyolos világgal égnek.

Sehol egy élő lélek.

Fönn az égen szakadozó felhők lassan, lomhán kusznak a hegyek orma felé.

Valóban senki sincs ébren körülöttem, csak a felhők és a villámok. Milyen gyönyörűség: társa lenni az éjszakának és a viharoknak! A tudat, hogy a természet magához méltónak tart: közelebb visz ahhoz, ami örök. A hallhatatlanság illatát érzem az esőből. A hallhatatlanság fényét érzem a villámokból és a lelkeim derűs és csendes.

Csókolj meg engem éjszakai szél, tiéd legyen üdvözlésem és arcom melege és látó szemeim sugarai. A nappal azoké, kik

éjszaka nem hallották a vihart, mert elnyomta őket az álom.

Enyém az éj a magányos és fenséges; enyéim az erős sugarak és a hatalmas hangok.

A nagy elborulás lelkem derűjével egybefoly és egy pillanatra úgy érzem: a derű a nagyobb és hogy én vagyok az éjszaka napja.

Óh Leány . . .

*Istenem segits meg !
Üdvösséges kinomtól, káprázatos álmomtól
Engem szabadíts meg !*

*Éjszaka volt. Kertemben friss violát szedtem,
Harmatos szép violát myrtusbokor aljában
Védőn elrejtettem. . .*

Magam is, magam is mellé heveredtem.

*Hogy szellő se hallja, olyan halkán
[csókoltam.*

*Szivem égő vágyában titkon elgondoltam :
Pillangó ne lássa, kelő méh se irigyelje,
Hogy nekem virágoz violának édes kelyhe.*

*Óh mert magam vagyok !
Viruló lányságom, gyötrő árvaságom
Vágyaitól majd elhalok —
Azért holdas éjszakától, fehér violától
Egy csókot akarok, egy csókot akarok.*

*Mondhatatlan érzéstől szólni nem tudtam,
Ami velem történt, talán csak álmodtam
Talán csak úgy álmodtam.*

*Kettényilt a bokor suhogó zöld ága,
Letűzött a pázsitra hold fehér sugára,
Hószin fátyolomra, fekete hajamra
Hullt a fehér sugár piros ajakamra.
Ekkor szót hallottam, lágyan csengőt,*

[meleget:]

*Üdvözlégý oh Leány, az Úr van tereled!
E csillagsugáros szűz violás éjben
Illatozó virág vagy az élet kertjében
Ha vágyad fakadna, piros véred gerjedne:
Áldott harmatából egy Isten születne.
Egy fiatal Isten, kit mindenki látna
Ki az örök üdvösséget hozná a világra.
Oly szép vagy! Oly szép vagy.*

Ekkor megrezzentem.

*Csodálatos bűbájtól sajgott meg a lelkem.
Ott a holdvilágos pázsiton kit láttam?
Angyal volt? Szellem volt? Fényes koronáját
Tündökletes szárnyát hasztalan kerestem.
Mind csak arra vártam: tán újra megszólal,
Mennybehívó édes, varázslatos szóval . . .*

Am a holdvilágon szemem elkáprázott,
Csak egy fényben úszó, élettől viruló
Ifjú fejet látott, egyebet nem látott.

És hiába tündököltek mennynek piros fáklyái
Nem birtam mást látni.
S két reszkető karom feléje kitártam . . .

Óh beh fényes éj volt!
Virág virulása, csillag csillogása
Óh beh nagyon szép volt!

Myrtus bokor ága, hogy hajolt fejemre!
Myrtus fehér virága, hogy hullott szememre!
S éreztem lelkemben imádságos hittel;
Hogy szívem vágyából, ajakam csókjából
Világra születik egy fiatal Isten.

Amde puha fátyolom, hajnal sugarában
Bokor tövisétől megtépve találtam.
Harmatozó könnyem fölittattam vele
S borítottam haldokló violák fejére.

Istenem segits meg!
Üdvösséges kinomtól, káprázatos álmomtól
Engem szabadíts meg!

H ó.

Fáztam a hidegben, óh fáztam, fáztam!

A kerítések mellett mentem, két nagy kutya kísért, mindakettő a szomszédból való, csak enni jöttek hozzám és mellém szegődtek, amikor sétára indultam.

Mentem a csikorgó havon, az alacsony kerítések mellett, a postáig. Ott a két kutya megállt. Tudták, hogy befogok menni.

Bementem, remegő hangon kérdeztem a kis pupos szőke leánytól:

— Nem jött semmi, kisasszony?

A fejét rázta, részvéttel mosolygott.

— Talán a délutáni postával — mondta megnyugtatóan.

— Igen, igen — feleltem és elsiettem fülig pirulva és jártam tovább künn a havon a két kutyával.

Elkóboroltam a falun túl, a mezők felé, a fehér erdőben, kis hidakon át, a befagyott patak fölött és fáztam és égtem.

Fáztam és égtem.

Írásokat küldött hozzám egy ember egy hires nagy ember, gyönyörű irásokat, hozzám a kis faluba, az ismeretlen leányhoz, a szegény fiatal leányhoz, aki voltam.

És tudtam, hogy ezek az irások csak a hét egy bizonyos napján jönnek, máskor nem jöhetnek — mégis szüntelen ott ólálkodtam a posta körül és vártam, kérdezősködtem, fakgatóztam.

— Semmi nem jött, semmi? Levél —

Azt hogy levél, csak úgy mondtam ravasszágból, nehogy megtudják, hogy azt a hosszú, kemény papirborítékot várom napról-napra.

Kitől jött volna levél? Kicsoda irt volna nekem?

Nem tudott a létezésemről más, csak az irások küldője. Ő is honnan, mikép? Örök titok marad. Megkérdeztem sokszor. Nem kaptam rá feleletet soha.

— Nem vagy-e fekete? — állt az egyik lapon — fekete, mint a legszomorúbb éjjel, vagy mint a tó mélye, ha felleges az ég? Nem vagy-e fiatal és szomorú?

Ilyen légy! Ilyennek akarlak! Nem vagy-e vágyakozó mint a legteljesebb asszony te leány, akit innen a távolból sejtek és érzek? Vágyakozó vagy, mert messziről éget engem egy nagyon erős és fiatal vágy.

— Ilyen vagyok. Ilyen vagyok — susogtam kábultan, forró önkivületben és ajkaimhoz szorítottam a papírt és ráfektettem az arczom és este lefekvéskor keskeny ágyamba tettem és karjaim közé szorítva aludtam el.

— Nem akarlak látni — voltirvaismét egy másik lapon — csak tudjam, hogy te vagy. Amióta élek, téged kereslek. Amióta élek, neked írok. Minden asszonyom te vagy. A rossz is, a jó is. A szőke, a vörös, a fekete, a szelid és indulatos, a szent és vétkező, mind, mind te vagy. Te pedig nem ismeresz engem és ez neked jó. Mert csak meg kell ismerned, hogy olyan légy, mint az asszonyaim. Akarsz, mondd? Kerek, hideg lánykarjaid füzzed nyakam köré és mondd, hogy akarsz

. . . . Ültem az ablaknál és kibámultam

az elhagyott utczára, a kis paraszt házak nádtetőire, amiken a déli naptól olvadozott a hó. Ültem és magamban mondtam a levél szövegét, a levélét, amit megírandó voltam *hozzá*.

Oh de az írásom, a csunya szarkalábak elszomorítottak.

Hogy szabad? Hogy merjem?

Mégis magamban susogtam, amit künn a havas erdön kigondoltam, míg a két bozontos eb lustán czammogott utánam.

„Igen tisztelt Uram! — Tisztelt Uram!
— Mélyen tisztelt író. — Kedves Költő.
— Nagy és tisztelt író. —

— Ejh, semmi megszólítás. Csak így egyszerüen.

„Uram, fogadja hálás köszönetem a küldött irásokért. Nem tudom hogyan háláljam meg. Én csak egy szegény leány vagyok és nincs módomban. — —“

Igen.

„Az ön könyvei oly szépek. Ha én valaha oly nagy lehetnék, hogy meghálálhatnám a hozzám való jóságát! Ne értsen félre amiért levelet írok. Nem akarok megismerkedni önnel. Itt a falusi

esték oly hosszúk. Nincs semmi szórákozás. — Sokat olvasok. Néha szikrázik a levegő előttem. Akkor irónt veszek a kezembe és mindenféle bolondos gondolatokat jegyzek le magamnak kis papírlapokra. Ezeket leirtam tintával is. Fehér bőrbe kötöttem mint egy könyvet. Küldöm önnek és kérem ne nevéssen ki érte.

A levelet megirtam. Két hiba esett benne, össze kellett tépni. A másodiknál elfelejtettem sorvezetőt alátenni, a sorok mind görbén futottak. A harmadik sikerült. Hamar a zsebembe tettem és mentem a posta felé. A két kutya nyomomban.

— Te nem tudod mi fog most történni — szóltam az egyikhez, amire a másik felemelte a fejét és féltékenyen vakkantott egyet.

Felé fordultam.

— Én levelet irtam — magyaráztam neki. — De ti ezt nem értitek.

Am a posta előtt elhagyott a bátorságom. Elfutottam, megszöktem. Zsebemben a levéllel rohantam ki az erdő felé.

Varjak a fehér havon csapatostul szálltak, előlem fölrebentek haragosan károgtak.

tak. Mintha csupa rossz jóslat lett volna beszédük.

Egy görbe faággal a havat kapirgáltam, mignem a föld látszott. A levelet óvatosan beletettem a kis gödörbe, rá a havat vissza kapartam.

A két kutya nézte és csodálkozott. Aztán egy ideig vártam, megint megkerestem a levelet. Hideg volt, de azért megcsókoltam. Aztán összetéptem sok apró darabra és szétszórtam a havon. A kis foszlányok ügyetlenül libegtek, leszálltak, elültek.

Akkor hazamentem és másik levelet irtam.

Es elküldtem . . .

*

Óh csodálatos napok!

Nagy, álmatlan éjszakák! Hideg virradatok!

A választ vártam, de nem jött.

Este imádkoztam, reggel sirtam, egész nap vivódtam.

Néha városi kocsi hajtott keresztül az utcán.

A szívem dobogása elállt.

Nem ő volt. Elhajtott. Orvos ült benne, nagy beteghez vitték.

Hat napon át vártam. A hetediken megjöttek az irások.

Levél nem jött. De minden szóból azt olvastam ki.

Mit akar? Nem nyughat? Várjon csak várjon. Én már készülök. Nemsokára megyek. Virág legyen a szobájában akkor. Sok fehér virág. Van maguknál? Küldjek én?

A kis vörös kertész, aki a városba vitte be a virágokat, mindennap jött egy bokrétával.

Érte odaadtam a pénzem, mind ami volt.

Néha keveselte. Néha visszaadott belőle.

Egyszer megkérdezte: minek kell ennyi viola? Itt a kis szobában, hogy elhervadjanak? A városi dámák a hajukba, mellükre tűzik. Én miért nem?

— Minek? Kiért — feleltem.

És elfordultam sebtén, mert már a könnyek elhomályosították a szemem ...

Es újra elmúlt egy hét és a posta újra hozta az írásokat.

„Szépek szépe, ki vagy, én téged ölelek, nem látva, nem ismerve, vállaidon nyugtatom a fejem. Körülcsókolnak forró hazugságok, én a te igazmondó ajkad szavát hallom, én a te reszkető, hideg kezecskédet fogom, én a te eljövendő fényednél melegszem. Én téged magamnak örök életre eljegyeztelek, óh hogy nem volt még asszony férfié úgy soha, ahogy te az enyém.“

— Hazugság! Hazugság! sirtam fel elkeseredve. Minden szó hazugság. Ezt nem nekem mondja, nem egy leánynak — minden leánynak, mindenkinek. Kis havas falukba beszállnak a lángoló írások és tőle felgyúlnak a sóvárgó szivek. Nem csak az enyém, százé, mindenkié. Én megírtam a leveletem és velem együtt, leányok még sokan. Nekem nem felelt. Nekik sem felel. De mindnyájukat hívja, szereti, öleli. És ők mindnyájan álmadoznak róla és szenvednek érte. De én nem. Óh én tovább nem. Én más vagyok. Velem nem szabad így bánni. Értem el kell jönni.

Elébbem kell jönni. Vinni amig lehet, amig kicsi és szürke vagyok. Mert majd megnövök és kiragyogok! Akkor én viszek másokat. Én gyujtok, én büvölök. És jaj lesz annak akire kinyujtom a kezem! És óh — jaj lesz nekem!

Másnap jött valaki. Egy idegen férfi. Szép volt, fiatal komoly és okos. Letérdelt elém a földre és susogó hangon kérdezte ;

— Mire vár?

— Semmire — feleltem és megreszketett kezében a kezem.

Künn alkonyodott.

Megint hópelyhek szálltak.

Akkor soká, napokig hullott a hó.

Idyll.

*Kialszik a tűz, párom
S akkor hova leszünk?
Sötét lesz a szobánk,
Kihül az ételünk.
Kialszik a tűz párom
S akkor mi lesz velünk?*

*Eredj a rengetegbe
És verd föl az avart!
A dermedt hó alól
Hozz egy kötésnyi galyt.
Eredj a rengetegbe
És verd föl az avart!*

*Ha vad kerül utadba,
Téged nem féltetek.
Van jó erős karod,
Van biztos fegyvered,
Ha vad kerül utadba:
Bár ott lennék veled!*

*S ha megdermedt madárkát
Találsz az utfelen:
Ne hagyd ott, óh uram
Hozd haza őt nekem!
A megdermedt madárkát
Uram, hozd el nekem.*

*Én forró ajakammal
Életre csókolom,
Ágyam párnái közt
Becézem, ápolom.
Én forró ajakammal
Hamar meggyógyítom.*

*Engem is hajlékodba
Igy hoztál egy napon.
— Mint megdermedt madár
Vergődtem a havon. —
Engem is, hajlékodba
Igy hoztál egy napon.*

*Engem is csók költött fel,
Szerelmes napsugár.
S lett belőlem vidám
Boldog dalos madár.
Engem is csók költött fel
S az áldott napsugár.*

. . . A lobogó tűz mellett
Szól erről sok mese:
„Van egy erős vadász
S annak egy kedvese.“
A lobogó tűz mellett
Szól erről sok mese.

Mindég tünődtem.

Mindég tünődtem: vajh, hogy élem át
A rettentő, a kínos bucsuzást,
Ha majd lelkeđ lelkemtől elszakad?

Nem leszek-e majd nyomorult, beteg?
Nem alúz-e meg? Vajh nem öl-e meg
Nem hoz-e rám rémséges átkokat?

S te lelkedet, gyűlölséggel, vakon
Keresztül vitted sáron, iszapon
Vért gőzölgő mocsarak fenekén.

Varázsa, színe, fénye elveszett —
Oly rút, sötét, hogy rá sem ismerek,
S nem sajnálom, hogy többé nem enyém.

FÖLJEGYZÉSEK.

Duse.

Itt volt játszott és úgy, hogy azok akik tiz esztendővel ezelőtt látták a mostani szerepeiben, azt mondták rá:

— Hogy lehetett ilyen *rövid idő* alatt ekkora utat tenni fölfelé?

Sajnálom, hogy akkor nem láthattam.

A lapok kritikáit, a nyilván magasztalókat és áradozókat róla nem olvashattam.

Azok amiket most olvastam merőben elszomorítottak.

Leginkább azért, mert nem találtam meg bennük Dusét a nagy színjátszó asszonyt. Vagy talán nincs is mit írni többé arról, amit a színpadon csinál és egészen mellékes dolog, micsoda hősnőt miképen magyaráz meg a maga bűbajos egyéniségével? Duse nem művésznő már, hanem maga az isteni, nagy forró és eleven Művészet aki már fölötte van ismeretésnek, tanulmánynak és bírálatnak?

Elfogadom és megnyugszom benne. De a kritika mindamellett elég sokat foglalkozott vele, csak hogy egészen más irányban. A régi regényét emlegették szüntelen, a regényt, amin ő maga bizonyára már rég túl van.

Történetét egy nyárnak, mely nyilván még Velenczében és Fiesolében is tűrhettelen, meleg és unalmas volt. És a nagy művésznő pihenésében végzetes szórakozásokat talált ki és ezekhez társul vett egy embert, aki szépen tudott beszélni irodalomról és művészetről.

De végre is, az a nyár elmúlt, maga a művésznő bizonyára mosolyogva gondol rá vissza és hálával és azzal a melancholiával, mely a nagyszabású asszonyok elmúlt szerelmét körüllegi. A játszótársak szétváltak és azóta megy ki ki a maga útján, ahogy az rendjén is van.

Hogy a ravasz és nagy üzleti szellemmel megáldott D'Annunzio csakhamar egy jövedelmező pamphlet-et csinált ennek a nyárnak az illanó meleg romantikájából: e nemes cselekedet az ő lelkén szárad. Valószínű, hogy a művésznő ennek nem

örült, de azért megbocsátott érte. De miért kellett emiatt Dusét fennhangon el-
sírítani? Azt mondani rá, hogy megtört
és megöregedett? Miért ettől örege-
dett és tört meg? Olyan zaklatott küz-
delemmel és lázzal telt művészi pálya
után amit megfutott, nem föltehető-e,
hogy az a pár redő (én ugyan nem vet-
tem észre rajta) D'Annunzio nélkül is je-
lentkezett volna?

Bizonyára semmi sem rombol úgy az
asszonyi szépségen, mint a nagy csalódá-
sok. De kérdés: ez volt-e a legrombo-
lóbb csalódás Duse életében? Én nem
hiszem. Amikor egy negyvenkét éves
asszony egy nálánál jóval fiatalabb fér-
fiut megszeret, — körülbelől el van
készülve csalódásokra. Még ha Duse is.

De itt nálunk, sajnálták, siratták vi-
gasztalták. Az „*esetét*“ emlegették szü-
netlenül. Holott neki ahhoz az *esethez*
tán csak annyi köze van már mint azok-
hoz a virágokhoz amiket akkornyáron az
övébe tűzött s amik azóta régen porrá
lettek.

Különben mialatt ezek történtek itt nálunk: hire jött, hogy D'Annunzio új darabot írt aminek főszerepét Duse fogja játszani.

A római lapok meg is írták, hogy a híres ellenségek kibékültek.

Mi történik most a kihullott részvét könnyekkel?

Hogy fog belenyugodni a világ abba, hogy Duse nem boldogtalanabbé? Holott megszokta, megszerette már e tudatot sőt bizonyos mértékig szuggerálta magának a művésznőnek is?

*

Nem volt a közönség számára egyetlen mosolya. Mélán szedte ölébe a virágokat amiknek özöne hullott rá. Megmutatta az átszellemült arcát komolyan, önérzetesen. A tomboló hívásokra engedelmesen jött ki. Az ajka szögletén ott ült az igazi nagy fáradtság, ami jön egyszer; nem egy csalódás hozza sem tíz sem ezer. A nagy, igen nagy művészek

fáradhatnak el így akik elérték sőt elhagyták álmaikat és a kiküzdött magaslat egy bizonyos pontján tünődve kérdezik magukban.

— Most hova? Merre? És mi végre?

J e z a b e l.

— Regény. —

B E V E Z E T É S.

Egy csomó irást küldött hozzám egy asszony akit nem láttam soha, egy levél kíséretében, melynek tartalma a következő.

„Kerestem az írónőt és nem találtam otthon, most pedig el kell utaznom anélkül, hogy még egyszer fölkereshetném.

Talán jobb is így.

Nem akartam egyebet, mint ez irásokat önnek átadni s most arra gondolok, hogy ezeknek még tán előnyére is lesz az a homály, melyből előkerültek. Tán nem tudtam volna megállni, hogy ne beszéljek az asszonyról aki ezeket írta s aki hozzám régtől közel állt. Tán azt mondtam volna róla, hogy a valóságban egy szegény, küzködő, magányos asszony volt, aki sokat álmodozott s kinek képzelő ereje nagyobb volt, mint az élethez

való képessége s akit végre megölt egy mindennapos ügy, egy kis nyomorult bánat, reménytelen szerelem — ah — kár is beszélni róla.

Jobb, hogy ön közvetlen látja őt, ez írásokban, melyekből kitűnik, hogy kezdettől fogva a nyilvánosságnak íródtak.

És aki írta — végre is — akármilyen formában is — egy királynő, még pedig a régiek közül való és ezért kettősen érdekes.

Az ő különös élete van ezekben az írásokban, melyeket önnek küldök, hogy ismerje meg egyikét azoknak az asszonyoknak akik, míg élnek rendszerint ismeretlenek, a haláluk pedig olyan, mintha már réges-régen kezdődött volna — a születésük előtt.

Szegény Jezabel, nem találta helyét a világban, nem tudott ittlenni, menni akart régen, sokszor elbucsuzott, mégis maradt.

Forró, zsarnoki és erőszakos szerelmese volt az életnek, s az úgy bánt vele mint az ilyen természetekkel szokás. Kínozta, gyötörte, majd meg a lelkébe sügött kábitó marasztaló ígéreteket, hazug-

ságokat — míg végre egy nagy erős küzdelem után megmenekült tőle.

Én és egy barátnőm ott voltunk mellette, mikor ez történt.

Szép volt, gyönyörű, ez az elszakadás.

Mikor a mérget kiitta letette az írót és beszólt hozzánk a másik szobába.

Mi bementünk. Feje a párnákba volt temetve, az arcját nem láthattuk. A hangján nem érzett a közeli halál. „Takarjatok be“ — mondta — „úgy fádom.“

Pár percz múlva már halott volt.

Mi ketten, én és barátnőm a naplót magunkhoz vettük, elolvastuk és úgy határoztunk, hogy elküdjük önnek.

Minket kettőnket soha sem fog látni. Mi elhagytuk az országot, ahol semmi keresni valónk nincs többé miután Jezabel meghalt.

Ez ön előtt talán különösen hangzik.

De én erről többet nem szólhatok.

A napló mindent megmagyaráz.

Olvassa el és ha érdekesnek találja hozza nyilvánosságra.

Az ő akaratát teljesíti ezzel, amit sajnos nekünk nincs módunkban teljesíteni.

Mi nemsokára hajóra szállunk és megyünk ahová a véletlen vagy ösztönünk visz.

Megyünk és magunkkal visszük az ő emlékét, az ő nevét és a virágokat amik koporsóján hervadtak el. Am lehet, hogy ő maga is velünk jön.

A legelső napon amint a hajó ebédlőjébe belépünk, mellénk ül egy idegen asszony. Más a haja a szeme az alakja, mint az övé volt, nekünk egészen új és ismeretlen és mégis, — ránk pillant — mi visszanezünk rá — és megismerjük hogy ő az.

Adná a sors, hogy így legyen.

Isten Önnel! Isten Önnel!"

Néztem, forgattam a különös levelet. Újból és újból átolvastam és egyre jobban megzavart. Kik ezek az asszonyok? Honnan jöttek és hova mentek? És ki az a Jezabel, akiről a levél szól? Mért halt meg? Mért nem tudott élni? Mért volt királynő? A fantáziám össze-vissza kalandozott s mielőtt még a napló olva-

sásába fogtam, eszembe jutott egy barát-nőm, egy geniális, hajdan hóditó, de már öregedő asszony, aki nekem pár év előtt a következőket mondta :

— Vigyázzon, ne higgyen az úgynevezett „erős asszonyoknak“. Ezek félrevezetik az író psychológiáját az idegrendszerükkel és a vérségükkel. Ne higgyen a diadalmas önzésükben, a kérlelhetetlen józanságukban. Mert tulajdonképen ők az álmadozók, nem a szőke, karcsu, kék szemű asszonyok. És ők az önfeláldozók és önzetlenek, csak szégyenlik bevallani, minthogy ez nem jól áll a hajukhoz, a szemükhöz, az alakjukhoz. Én ismertem egyet, aki sokat kérkedett az életben való biztonságával. Mindég mosolygott és jelezte, hogy tudatában van a maga értékének. És én sokáig hittem neki, de végre is beláttam, hogy megcsalt. Azaz, hogy én magam voltam vak, aki nem láttam meg piros és kemény ajkai szögletében a rejtőzködő tragikumot. Sötét haja hullámaiban a vésztjósló villanásokat, a sok sötét fényt, ami egész lényéből elő-cikázott.

Félrevezetett és én sokáig erősnek és rendithetetlennek hittem. mignem egy napon meghalt, úgy és olyan okból, akár egy virágárus leány. És akkor kiderült róla, hogy egész életében soha egy pillanatra sem volt az, aminek látszott. Folytonosan aggódott valami miatt, félt valamitől. Ez a valami maga az élet volt, a mit soha sem mert valóban megközelíteni. De hogy stylérzéke volt s mert a bordái erősek, a vállai szélesek voltak, érezte, hogy nem illik hozzá az igazi lénye és ügyesen, sőt költőien elrejtette azt. Ilyen hősiségre csak asszony képes, férfi nem. De én sajnálom ezeket a szelid és meleglelkű daemonokat, akiknek hivatása volna a férj, a gyermek a család s akik mindezekről elzáratnak, valamely kivételes értékük folytán, ami őket kivezérli az életbe, hogy ott — magukban legyenek. Mert magukban vannak örökösen. Akkor is, ha egy kar jó erősen és bátran a derekuk köré fonódik. Ők maguk választják ki maguknak a férfit, akiről azt hiszik, hogy a számukra lett. És mi természetesebb, mint hogy

rosszúl választanak? Szép fejek, erős homlokok — és örökösen beleütődnek valamibe. Izmos és fehér kezek, amiken minden lehellet meglátszik, minden csók, minden kis lelki és testi izgalom. Komoly vonalú szépséges kezek, amik az élet legegyszerűbb dolgaiban habozók és ügyetlenek, holott mintha örökké kormányoznának és parancsolnának. Nagy, komor szemek, melyeken belül egy gyermek naiv lelke kaczag. Csaló szája, ami titkon vonaglik és sir. Csodás összevisszaság, mely hódít és elijeszt. Elbájol és megfélemlít. Ezek ők.

Ezeket mondta a koros asszony, a nagycsontú daemonokról és mondott még másokat is. Akkor meglepett ez az analízis, de egyszersmint gyönyörködtetett. Hogy van egy egész külön fajta asszony, aki tudatos csalódásokba ringatja magát, hogy a belső lénye hasonlítson a külső lényéhez. Aztán gondolkoztam rajta sokat és felvetődött elmémben a kérdés: vajjon igazán csalják-e magukat ez asszonyok? Nem jóhiszemű-e a magukról való képzetük és ítéletük? Hátha valóban erő-

sek és rendithetetlenek, önzők és veszedelmesek, amilyeneknek látszanak! És csak méltó sujet és alkalom hiányzik ahhoz, hogy egyéniségük valóban érvényesüljön.

Talán előbb születtek, talán később mintsem kellett volna?

Ők maguk jól vannak úgy ahogy vannak, csak a kort tévesztették el, melyben születtek.

És azért vannak magukban és onnan van, hogy szenvedniök kell?

Mennyit töprengtem ezen akkoriban!

És ime, most előttem állt egyike a talányos lelkeknek.

E sok beírt papírlap csupa magyarázat, csupa titok fejtés? Vagy talán újabb összegubózása a kifürkészhetetlennek? Olyan fény, amely nem világít meg semmit, hanem amitől a szem elkáprázik, és még kevesebbet lát, mint előbb?

Ime egy asszony, aki azt hiszi magáról, hogy királynő. A bibliai nőtigris Jozabel. De nem beszélek róla. Beszéljen ő maga. Mert beszél. Meg van benne a nagy asszonyok ama megkövezett pellengérre ál-

litott erénye, hogy mer őszinte lenni.
Vajjon miket mond? Különöset, borzalmasat és idegent?

Huzódjunk össze és figyeljünk!

Most a levegő fojtott és nehéz.

Nárdusok illata kavarg a fejemben.
Citerák pengését hallom. De tán csak én hallom.

Ime ő beszél:

Jezabel Könyve,

mely mint külön fejezet, akár csak Ruth, Eszter avagy Judith története a Szent Könyvekben nem foglaltatik. Én magam, ki általéltem, írom itt az új világban, melynek évei ama csodálatos Férfiú születésétől számítódnak, ki vala Jézus Krisztus, s ki lőn a világ megváltója ez előtt 1900 és egynehány esztendővel.

AZ ÚJ VILÁGBAN.

Jövevény vagyok ti köztetek.

Szálló vendég, ki jött és mihamar elmegyen.

El fogok tűnni közületek és ti nem tudjátok, hogy ki voltam.

Sajnálkozva emlegettek majd egynehá-nyan, kik láttatok, s kik soha nem ismertetek. Ám én nem sajnállak titeket, mert köztetek nem találom helyem, valamint a tisztán látó a világtalanok közt, avagy az ép hallásu a siketek között.

Nem vagyunk együvé valók. Nem lehet együtt élnünk.

Es mégsem mehetek el innen anélkül, hogy meg ne mondanám nektek, ki vagyok. Föllázt a tudat, hogy amig veletek voltam, nem lehettem más, mint ti, mert a ti életviszonyaitok, a ti törvényetek, a ti babonátok parancsolt nekem és engedelmeskednem kellett akaratlanul. Óh de hányszor felláztam és nem is tudtátok, keserű daccal, magamba fojtva megvetésemet, óh hányszor mosolyogtam rátok. Miért tettem? Mert a ti világotokban ez így szokás, óh hogy vágyom ki a ti világotokból és szokásaitok közül, valahova, az ismeretlenbe bárhova — hogy újra megtaláljam magamat!

*

Nyilván nem értenek meg és azért az ő nyelvükön beszélek, mert akarom, hogy megértsenek. Es akarom, hogy lássanak engem, amikor már nem leszek köztük.

Rossz itt bolyongni ismeretlenül és félreismerve és mégis üz, hajt valami, hogy fellázítsam őket vallomásaimmal...

Mert szegények, siketek és vakok. Hallják a hangom, de nem tudják miért búg oly tompán. Hozzászokott a chaldei énekesek citerái pengéséhez, melyeket kísérve zokogott. Enek a hangom, de a legszomorúbb ének. Látják a hajam, a homlokom, de nem látják rajta kelet legdúsabb királyságának koronáját. Látják fehér kezem, mely forró, rugalmas és fényes és minden izülete parancsol és minden kis gödre csókol. Csak egy erős és szerelmes királynő keze lehet az én kezem.

És a szemeim, a hosszúkás metszésű, kékes fényű szemeim látták Baal mysteriumát.

Es most az ő ruhájukat kell viselnem, amely nekem nem jól áll. Az ő szöveitek, az ő színeik és vonalaik nem adják vissza a testem pompáját.

Hajdan meztelen lábam ujjain drágaköves gyűrűket viseltem s a puha bőrből készült, syriai selyemmel bélelt saruk szalagja ott hagyta keskeny nyomát bokáim körül. Az aranyhimzésű fátyol alól vállam úgy csillogott ki, mint a márvány, melyet rózsaszínre csókol a lemenő

nap. Most elfödöm őket és soha nem látja senki. De mégis — néha — valaki, egy ember. De ez is vak, mint a többiek.

Óh, mint sajnálom őt és mindazokat, kik melletttem elmennek és tágranyitott szemük elnéz messze, vágyón és titokkeresőn.

Hova? Merre? Mit keresnek ezek a lázas tüdő szemek?

Az én szemeim hidegen és komoran néznek, mint azok a szemek, melyek tudnak és látnak. És én is keresek. De én tudom, hogy mit. Mig ők nem tudják. Egy volt. aki tudta. Az eljött érettem a kis faluba, ahol szülőim házában éltem gyermekségemet és elvett magának hitvesül és nekem adta az életét. Boldog ő, mert megtalálta azt, amit keresett és a beteljesülés gyönyörében zárhatta le szemeit. Én keresek tovább. Keresek. E szürke életben magam lángoló, színes szobor. Egy halott királynő feltámadott szobra.

Tudjátok ki vagyok? Én vagyok Jezabel, a szidóniusok királyának Etbaálnak leánya, Izrael királyának Ákábnak

hitvese; én vagyok a próféta-ölő, ki felállítottam atyám bálványait a magas helyeken és az én királyom, szerelmes rabszolgám szívét eltántorítottam az ő istene szolgálatától. Én vagyok az erős, hatalmas királyi asszony, ki Szamariába hozattam a föld leghiresebb bűvészeit és tőlük mesterségüket eltanultam. Igen, ismerem a madarak nyelvét, a titkos égi jeleket. Ismerem a füvek rejtelmét, a fák nedveinek titkos hatását.

És az én varázslataimnak, bűbájamnak nem tudott ellentállani senki. Hatalmas ellenségeimet, kik ellen nyílt fegyverrel nem harcolhattam: legyőzték az asszonyi tudás cselfogásai. És féltek tőlem és reszketve említették nevem az erősek és bátrak, mert mindnyájuknál erősebb és bátrabb voltam.

Ime előttem a Szentírás, melyben cselekedeteim följegyezve vannak. De milyen halvány, színetlen váza ez a valóságnak, annak aki voltam, s aki lélekben még ma is vagyok! Óh mit tudják azt bölcsek, próféták, írástudók, ki voltam és ki vagyok? Ők csak a bűnt látták

bennem, a pogányt, a bálványimádót, de elfelejtették leírni szépségemet, a szemeim fényét, az ajkam melegét és elfelejtettek írni arról, hogy lelkem is volt. Óh látta-e valaha bölcsek az asszonyi lélekbe? Holott én magamnak egy külön világ voltam, mely önmagában élt és táplálkozott, szeretett és szenvedett, cselekedett, pihent és élt át gyönyörűségeket.

Óh mit tudtak a próféták az én mélyes asszonyi lelkemről!

De most itt ülök egy különös alakú szobában, hol minden oly idegen nekem, bár évek óta szünetlenül szemlélem. Ez az égő lámpa nem hasonlít az én mécseimhez, melyben pálmalevélből font ernyő alatt illatos olajak égtek. És ezek a furcsa könyvek, melyeket olvasok és megértek épen úgy, mintha az én korombeli énekek volnának, melyeket szakáltalan ifjak szépségem dicsőítésére találtak ki — ezek a könyvek mennyire úntatnak néha.

Folytatjuk.

Izenetek.

Kérjük a gyűjtőket, hogy a még künn levő ivateket mielőbb küldjék be, hogy a lapot idejében szétküldhessük.

H. B. Mámarossziget. Furesa kis levél de nem kedvesség nélkül való. Egynémely pontjára nincs mit válaszolnunk. Van olyan cultus, a mit nem ad fel az ember mindaddig, mig az le nem járja magát. Ez az említett egyén dolga, nem a mienk. Egyébiránt békesség mindnyájunkkal. Szives szolgálatait köszönjük, elfogadjuk. Üdvözet.

A. Z. Kolozsvár. Bocsánat a megelőzésért. Nem rosszakaratból történt. Az említett nagy nevekhez azért még nincs elvágva az út. Egyik író a másik gondolatát úgy sem írhatja el. A sok nagy elismerést, az áldásokat is köszöni szerző.

E. D. Budapest. Nem. Nem tartjuk soknak. Féltetni minket nem kell. Ami pedig a kiadóhivatal iránt való érdeklődését illeti: erre is megfelelünk. Ez nem külön helyiség, Sajnos erre még nem telik. Nem kell azért megvetni bennünket.

K. A. Levelet nem írunk. Előfizetni csak a kiadóhivatalban (Ferenc-körút 5.) lehet.

Digitalizálta
a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár
és Információs Központ

The logo is enclosed in a double-lined rectangular border. It features the letters 'M', 'T', and 'A' in a large, bold, serif font. The 'T' is positioned centrally, with its vertical stem extending downwards to form the left vertical stroke of a large 'K' that is positioned to the right of the year '1826'. The 'M' is to the left of the 'T', and the 'A' is to the right of the 'T'. The year '1826' is written in a smaller, bold, serif font, positioned below the 'M' and to the left of the 'K' stem.

MTA
1826 K